

ŞEMSA (1895)

Ekrem, Recaizade Mahmut (1847-1914)

Genel Bakış

Recaizade Mahmut Ekrem'in kaleme aldığı bir hikâyedir. Recaizade Mahmut Ekrem, Şemsa'yı Selanik'te çıkan Asır gazetesinde yayımlanmış, ardından kitap olarak bastırmıştır.

Kişiler

Seher (Şemsa):Dört yaşında Anadolu'da doğmuş kısa bir zaman sonra anne ve babasını kaybetmiş, & yaşındaki kardeşiyle kimsesiz kalmıştır. Dayıları onlara sahip çıkarak onları evlatlık olarak vermek için İstanbul'a getirmiştir. Altı yaşındaki kardeşi bir aileye kendisi de başka bir aileye besleme olarak verilmiştir. Seher, küçük başlı, ufak burunlu, saçları ve kaşları siyah bir çocuktur. Oldukça güler yüzlü ve zeki bir kızdır.

Recaizade Ekrem: Kimsesiz bir kıza sahip çıkmış ona babalık yapan bir adamdır. Seher'i kendi elleriyle besleyip onunla şakalaşır. Fakat Seher'in hastalanıp ölmesiyle büyük bir üzüntü yaşar.

Konu

Recaizade Mahmut Ekrem eserin konusunu kendi yaşadığı olaylardan almıştır. Şemsa ismiyle tanıdığımız Seher, annesini ve babasını küçükken kaybetmiş bir Anadolu çocuğudur. Recaizade onu çok sever ve öz çocuğu gibi yetiştirmek amacıyla yanına alır. Ancak Anadolu'da kaptığı zatürre, Şemsa'nın ölümüne neden olacaktır.

Olaylar

Seher'in Evlatlık Verilmesi Seher 4 yaşında annesiz ve babasız kaldıktan sonra 6 yaşındaki kardeşi ile bir başına kalır. Dayısı tarafından İstanbul'a getirilirler ve ayrı ayrı evlere evlatlık verilirler. Seher evlatlık verildiği evde güneşle ilgili anlamı taşıyan Şemsa adını alır. Şemsa evdeki herkes tarafından seviliyordu. Recaizade, akşamları sofraya oturduğunda Şemsa'yı sofraya çağırır, ufacık hazırladığı lokmaları kendi elleriyle ona yedirirdi. Armut, üzüm gibi meyveleri kendisine verirken şakalaşır. Anadolu şivesi ile konuşan Şemsa'yı taklit ederek gülerdi.

Aşı Zamanı Recaizade Temmuz'un on üçüncü Perşembe günü İstanbul'a iniyordu. Vapurda tabip binbaşı ile karşılaştı. Bir ara konu çiçek aşısına gelir. Şemsa'nın da bir an evvel aşılatılması gerekirdi. Tabibe taze aşığı nereden bulabileceğini sordu. Tabip Bahçekapı'sında bir eczanede bulabileceğini söyledi. Vapurdan çıktığı gibi eczaneye gitti. Taze olmak üzere bir kalem aşı alıp, kırılmamak üzere dikkatlice cebine koyarak işine gitti. Şemsa'yı sabah köyün doktoruna göndererek aşılatma niyetindeydi. Eve geldiğinde sürekli aşağı yukarı koşan, sürekli sesini işittiği Şemsa'yı göremeyince nerede olduğunu sorar ve uyuduğunu öğrenir. Yemek vakti geldiğinde Şemsa uyandı, sofraya indi. Fakat o güler yüzlü, tatlı bakışlı kız gitmiş yerine garip edalı, hazin yüzlü, soluk tenli bir kız gelmişti. Bu duruma çok üzülerek hemen yarın sabah saat on ikide Yeniköy'de aşılatmaya göndermek için emir verir. Bütün gece Şemsa'yı düşünerek bir takım karışık rüyalar görür.

Şemsa'nın Hastalığı Sabahleyin saat bire doğru kalkar. İlk iş olarak Şemsa'nın gidip gitmediğini sorar. Şemsa keyfini bozduğu için gönderilmemiştir. Biraz başı ağrıyor ve biraz da ateşi vardır. Odaya çıkıp Şemsa'nın halini görür. Ufacık bir yatak ve onun içinde ufacık bir vücut serilmiş yatıyor. Ateşi kırk dereceye kadar çıkmıştı. Hemen hekim çağırır. Yarım saat olmadan hekim gelir. Hekim yine ateşini ölçer ve kırk derece olduğunu görür. Göğsünü ve sırtını dinler. Nabzını yoklar. Ateşinin düşmesi için banyoya konulması, ara sıra çocuğa buz parçası ve su ile karışık konyak yutturulup içirilmesi tavsiyesi ile çıkıp giderken Recaizade hastalığın ne olabileceğini sorar. Hekim zatürre zatürre başlangıcı olduğunu Anadolu'dan getirmiş olabileceğini söyler ve gider. Kızcağız için esenliğe kavuşma ümidi yoktur. Hekimin tavsiye ettiği her şey yapılır. Nihayet ilaçlarda gelmiştir. Zavallı Şemsa can çekişiyordu. Şemsa buz parçaları ağızına verildikçe dizleri arasında çatırdatıp kırarak yiyordu. Denilen herşeyi yapmasından kendini kaybetmediği belliydi. Fakat etrafında olup bitenden habersizdi. Recaizade onu öyle gördükçe daha fazla duramayarak yanından ayrılır. Bir saat sonra Şemsa sizlere ömür haberini getirirler.

Cenaze Günü Sabah olunca ufacık bir tabut ile ufacık bir teneşir gelmişti. Mevtayı kefenine sarmış, tabutuna koymuş, gözlerini burnunu pamuklamışlardı. Recaizade'yi gül sularıyla yıkanmış Şemsa'yı görmesi için çağırırlar. Şemsa'yı görmeye gider. Kapakları biraz aralık kalan ruhsuz gözleri biraz siyah boncuk gibi parlıyordu. Kefenin uçları toplandı, büküldü. Tabutun kapağı kapandı. Kendisiyle beraber on bir kişiden ibaret olan cemaat tabutu götürmeye başladı. İstinye'nin İslam mahallesine varıldı.

Büyük çınar ağaçlarının altındaki musalla taşına tabutu bırakıldı. Sağda kabristanın içinde iki şahıs kazma kürekle çalışıyordu. Kazılan Şemsa'nın mezarıydı. Tabutu mezara yerleştirip üzerine toprak attılar. Bir taraftan iki hafız efendi hatm-i şerif sürelerini okumaya başladı. Recaizade kendini daha fazla tutamarak gizli gizli ağlar. Çukurun içine atılan toprak yüksele yüksele zeminden bir buçuk iki karış kadar yukarı kalktı. Mezarlıklar kürekleriyle aynı toprakta bir tabut şekli verirler. Üzerine bir kova su dökerler. Bu sırada hatm-i şerif tamam olmuş dualar edilmiştir. Yarım saate cemaat mezarın başından dağılarak ayrılır.

Tema

Beklenmedik Ölüm Küçücük kimsesiz kalmış olan bir kızın aniden hastalanıp ölmesi üzerine büyük bir acı duyulmuştur. Evin bir ferdi gibi büyütüleceği hayali kurulurken o ufakık bedeniyle toprak olmuştur

Karakter Analizi

Recaizade Ekrem (üzüntülü)

Karakter Recaizade dört yaşındaki kimsesiz bir kıza sahip çıkan, iyi yürekli şefkat dolu bir adamdır. Şemsa hastalandıktan sonra endişelenen, üzülen ve hüzünlü bir karakterdir. Şemsa'yı kendi elleriyle yediren onunla şakalaşan babacan bir karakterdir.

Aktivite Recaizade Şemsa'nın evdeki varlığından oldukça mutludur. Eve geldiğinde onu göremezse hemen nerede olduğunu sorar. Yemekleri birlikte yiyip elleriyle onu yedirir, hatta bazı şakalar yaparak onunla gülüşürdü. Şemsa'yı aşı yaptırmaya çalışırken hasta olduğunu öğrenerek çok endişelenir ve hemen hekim çağırır. Fakat zatürreye yakalanan Şemsa vefat eder. Recaizade o minicik bedenini kefeneye sarılı bir halde görünce büyük bir üzüntü yaşar.

Kişiler Recaizade genellikle Şemsa ile diyalog halindedir. Onun dışında vapurda karşılaştığı binbaşı ile aşı üzerine bir konuşması geçer. Şemsa'yı muayene etmek için eve gelen hekim dışında başka biriyle bir diyalogu bulunmamaktadır.

Örnek olaylar

Sevgi dolu Recaizade Şemsa'yı bir evladı gibi kabullenmişti. Onunla yemekler yiyip, gülüşmeyi çok severdi. Akşamları sofraya oturuldu mu elbette Şemsâ'yı çağırmalı idim; ağızına göre hazırladığım ufakık lokmaları kendi elimle ona yedirmeli idim; armut gibi üzüm gibi meyveleri kendisine verirken şakalaşmalı idim; Anadolu Türkçesiyle kendini tuhaf tuhaf söyleyip, bazan ben de taklidini yapmağa kalkışıp gülmeli güldürmeli idim; o bana ara sıra: "Amca!.." diye hitap etmeli idi, ben de ona: "Şemsâl!" diye cevap vermeli idim.

Endişeli Şemsa yine bir yemek vaktinde sofraya gelmişti fakat o gün her zamankinden daha farklıydı. Oldukça sessiz ve ruhsuzdu bu hali Recaizade'yi oldukça endişelendirmişti. Sol yanımda yine bir çocuk ayak üzerinde duruyordu. Fakat bu çocuk o güleç yüzlü, tatlı bakışlı, latife-gû Şemsâ değil idi. Hazîn simalı, garîbâne edalı, nazarı sönük, vaz'ı mahzun bir başka kızcağız.. yani Şemsâ'nın mâtem-nümâ bir hayâli idi. Bu hayal ile hamûşâne vukû bulan güft ü şînidimiz pek hüzn-âmîz geçti. Sofradan meyûs bir halde kalktım. Yaz günleri insana bazan musallat olan müz'ic sinekler gibi zihnimi kalbimi istilâ eden kara kara fikirleri, çirkin çirkin hisleri âdeta ellerimi kollarımı tahrik ederek zorla def'e uğraştığım halde: "Yarın sabah saat on ikiden Şemsâ'yı birisine tefrikan Yeniköy'e..... Efendi'ninhânesine gönderin. Şu aşı kalemimi de alsınlar. Sandal ile gidilip gelinecektir. İhmal etmeyin." emrini lâzım gelenlere verdim; ben de vahdet-hânemde saat üç buçuğa kadar neşesizce vakit geçirdikten sonra yatak odama çekildim. O gece sabahlara kadar gördüğüm birtakım karışık rüyalar hâb u huzûrumu ihlâl etmiş idi.

Üzüntülü Recaizde Şemsa'nın ateşler içinde yandığını görünce çok üzülür. Hekim gelinde zatürre olduğunu söyler. Durumu oldukça ağırdır. Bu durum karşısında çaresiz kalan Recaizade büyük üzüntü içindedir ve Şemsa'nın ölüm haberiyle yıkılır. Bu hali görmeye hangi can dayanır? Hangi yürek tahammül eder? Huzurunda ağlamaksızın duramayacağımı anladım; meyûsane yerime çekildim. Bir saat sonra "Şemsa sizlere ömür!" Haber-i siyahını getirdiler! Ey mürd-i hayr-endîş ü seyyiât-girîz! Kırılarda dağlarda gezinirken ötede görürsün ki bir çalılığın içinde peydâ olmuş hakîr bir çiçek boynunu bükmüş duruyor; sanırsın ki bu vaz'ı kendisini sana kopartıp zîb-i şükûfedân kabul ettirmek için ızhâr-ı temâyüldür! Burada bakarsın ki bir şulezârda tenebbüt etmiş zâif bir fidan iki tarafına sallanıp muntazır-ı nazar-ı iltifat oluyor; sanırsın ki bu hareketi kendisini sana oradan çıkıp bahçenin bir köşesinde nişande-i zemîn-i mahmiyye ettirmek için îmâ-yı heveskârîdir! Sakın, ey mürd-i hakâyık-cû!.. Bu vaz' u harekete muğfel olup da îmâ ettikleri arzuya muvafakat etme!. Zîrâ o türlü ezhâr-ı hod-pereste hadâyık-ı husûsîyyede bin türlü emeklerle yetiştirilen çiçekler gibi zarif çiçeklikler, mükellef salonlar içinde dünlerce davanamaz, pek çabuk solar, ölü gider!

Ümitli Rezaizade Şemsa'yı ilk aldığı zamanlarda onun büyüyüp gezip koşacağı, şarkılar söyleyip eğleneceği günleri hayal ederdi. Hatta genç kız olup evleneceği yaşlara geldiğini düşünüp mutlu olurdu. Şemsâ!.. Ne güzel isim!.. Seher!... Bu daha mı latîf? İstenilirse ikisini de câmi olarak (Şemsâ-yı Seher) de denilebilir! Bu isimlerin müsemması olan öksüzün şimdilik celb-i nazar edecek bir melâhati, bir zarâfeti, bir marifeti yok. Fakat daha da pek küçük. Alem-i cedidinde bi'n-nisbe refahiyyete karın bir ma'îşet-i mes'ûdâne içinde ferahlı ferahlı şakıyıp eğlenerek, serbest serbest gezip koşarak büyüyecek. Bedeni kesb-i kuvvet, iktisâb-nümâ ettikçe taraveti avdet edip rengi yerine gelecek. Biraderleriyle beraber okuyup yazacak. Musikiye meyli var.. Güzel piyano çalacak. El işleri öğrenecek. Sinni ileriledikçe fikri tavassu, kalbi tenevvür edecek. Seneler zâti çabuk gelir geçer.. Günün birinde bakılacak ki Şemsâ terbiyeli, hünerli, cazibeli bir hanım kız olmuş. Görenler beğenecek. İzdivâcına liyâkatli gençler tarafından arz-ı rağbet olunacak. Bunlardan birisine kendi muvafakatiyle akd ü tezvîc olunacak. Zevç ü zevce birikirini sevip, birbirinden memnun olup mesut olacaklar. Eğer ben de o zaman sağ bulunursam, Şemsâ' nın öyle bir hâle gelmesine sebep olanlardan olduğum için, ben de kendimi mesut sayacağım... Bu yaprağı çevireceğiz!...